
Ekster - Vogel van het jaar 2002

Guus van der Poel

Resultaten van het nestkarteringsonderzoek

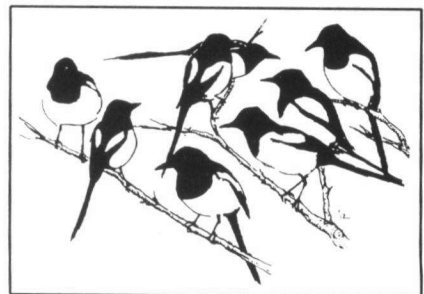
Veel vogels hebben een imago. De duif wordt gezien als een vredebrenger. De spreeuw is altijd vrolijk. De merel is muzikaal. Kraaiachtigen zijn slim, of sluw als je wat minder positief over ze denkt. De ekster komt er bij heel veel mensen niet best af. Hij zou in de broedtijd de nesten van zangvogels plunderen en daardoor verantwoordelijk zijn voor de achteruitgang van Ja, van welke soort eigenlijk? In ieder geval niet van de merel! SOVON heeft een jaar of wat geleden de merel tot talrijkste broedvogel van Nederland uitgeroepen. Hij zou de huismus gepasseerd zijn. Hoe je daarover ook denkt, feit is dat in de stedelijke gebieden (dus ongeveer half Nederland) de toename van de merel vrijwel

gelijktijdig heeft plaats gevonden met een wellicht nog spectaculairdere toename van de eksterstand.

Het was dus een dappere, enigszins riskante beslissing om de ekster uit te roepen tot Vogel van het Jaar 2002. De bedoeling van het kiezen van een vogel van het jaar is toch het kijken naar vogels te bevorderen. Het was de vraag of we dat met een vogel met een dergelijk negatief imago zouden kunnen bereiken. We hebben het aangedurfd en we zijn niet teleurgesteld. Op onze oproep om mee te doen om een zo groot mogelijk deel van het werkgebied van onze VWG te inventariseren op broedgevallen van de ekster is door 37 leden en niet-leden gereageerd. Uiteindelijk 27 deel-

nemers hebben gegevens verzameld en aangeleverd bij ondergetekende.

Deze 27 deelnemers hebben totaal 2922,5 ha onderzocht op het voorkomen van eksternes. De eerste inventarisatierondes in februari en maart waren een makkie: alle nesten duidelijk zichtbaar in de kale bomen. We wilden echter weten,

Eksters

Tekening: Jos Zwarts

zijn al deze nesten ook in gebruik en worden er in alle nesten ook broedpogingen gedaan? Om 2 redenen was het veel moeilijker om deze vragen te beantwoorden. Het begin van het broedseizoen valt samen met het uitlopen van het blad aan de bomen waardoor de zichtbaarheid van de nesten sterk terugloopt. Bovendien veranderen de eksters hun gedrag van opvallend aanwezige, "extraverte" vogels in onopvallende, rustige vogels. Het broedende vrouwtje is in het ei- en kleine nestjong stadium ook nog eens bijna voortdurend onzichtbaar aanwezig op het nest. De aangeleverde nestkaarten werden in 3 categorieën opgedeeld:

- **Bezetting zeker:** 2 broed-indicerende waarnemingen (e.g. posten, nest verlaten of binnengaan) in april en mei en/of 1 waarneming van uitgevlogen jongen in het territorium
- **Bezetting onzeker:** het betreft nesten, die bovenstaande criteria niet haalden, maar waarbij toch zo vaak eksters in de buurt van het nest waren gezien dat een sterk vermoeden van nestbezetting gerechtvaardigd was
- **Zeker geen bezetting:** vaak wel vroege waarnemingen (eventueel inclusief nestbouw) in februari, maar daarna verlaten, vernietigd of bezet door zwarte kraaien, etc.

Dichtheden (zie tabel 1) werden berekend als aantal zeker bezette nesten per 100 ha (minimale dichtheid) en als aantal zeker bezette plus aantal nesten waarvan de bezetting onzeker was, per 100 ha (maximale dichtheid). Daartoe werd voor ieder uitgegeven onderzoeksgebied de oppervlakte bepaald.

Op dezelfde manier werden ook de minimale en maximale bezettingspercentages berekend:

- minimale bezettingspercentage: $\text{aantal zeker bezette nesten} / \text{totaal aantal nesten} \times 100\%$
- maximale bezettingspercentage: $\text{aantal zeker plus onzeker bezette nesten} / \text{totaal aantal nesten} \times 100\%$

Telgebieden bevonden zich vrijwel uitsluitend in de bebouwde kom van steden en dorpen in de Gooi en Vechtstreek, maar er waren ook 2 telgebieden in Diemen en 1 in Hollandse Rading.

Tabel 1 laat zien dat er grote verschillen bestaan in dichtheden. Opvallend zijn de hoge dichtheden in de meeste Hilversumse telgebieden, de telgebieden in Diemen, in Eemnes en Hollandse Rading, terwijl Huizen, Naarden/Bussum, 's Graveland en Laren/Blaricum opvallend lage dichtheden laten zien. Weesp neemt met een dichtheid van 10 paar per 100 ha een middenpositie in. De interpretatie van deze verschillen is niet zo eenvoudig. Er zijn flinke verschillen in de hoeveelheid tijd die de verschillende deelnemers ter beschikking hadden voor dit onderzoek. Te weinig waarnemingen in de kritische periode van april en mei leiden vrijwel zeker tot een onderschatting van het aantal bezette nesten. Centraal

Eksters

Tekening: W.K. Kraak

staat bovendien het idee dat iedere belangstellende kan deelnemen aan het "Vogel van het Jaar"-project. De consequentie daarvan is wel dat er onder de deelnemers grote verschillen in ervaring met het inventarisatiewerk bestonden. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de vergelijkbaarheid van de getallen in tabel 1. De grote spreiding in de bezettingsgraad (tabel 1, laatste 2 kolommen) wijst erop dat gebrek aan tijd en/of ervaring waarschijnlijk een rol heeft gespeeld.

De vergelijkbaarheid van de getallen in tabel 1 is ook nog op een andere manier aangetast. Sommige deelnemers (7 van de 27) hebben ekstergeluiden afgespeeld bij de nesten om vast te stellen of ze bezet waren of niet. Hoewel deze methode geen 100% uitsluitel geeft konden zij toch een flink aantal nesten van de categorie "bezetting onzeker" overhevelen naar de categorie "bezetting zeker"! Fig. 1 laat echter zien dat de grote verschillen in dichtheden tussen verschillende telgebieden niet uitsluitend aan verschillen in ervaring, inzet van de onderzoekers en/of het toepas-

Tabel 1: Ekster - Vogel van het Jaar 2002: aantal nesten per onderzoek gebied en minimale en maximale dichtheid en bezettingsgraad (in rood: totalen per gemeenten)

Onderzoeker	Onderzoeksged	Grootte (ha)	ZakerBez	OnzekeBez	NietBez	Dichtheid (min)	Dichtheid (max)	% bezet (min)	% bezet (max)
Bieshaar	Eemnes Noord	86,5	12	8	15	13,87	23,12	34,29	57,14
Bieshaar	Laren 3	113,25	5	1	3	4,42	5,30	55,56	66,67
Calis	Laren 1	211	10	1	25	4,74	5,21	27,78	30,56
Jonkers	Blaricum	78,25	2	1	2	2,56	3,83	40,00	60,00
Langenkamp	Laren 2	186,75	1	0	10	0,54	0,54	9,09	9,09
	Laren/Blaricum	589,25	18	3	40	3,05	3,56	29,51	34,43
Meijer	Bussum 1	116,25	7	0	3	6,02	6,02	70,00	70,00
van Vliet	Naarden 1	154,75	2	4	6	1,29	3,88	16,67	50,00
	Bussum/Naarden	271	9	4	9	3,32	4,80	40,91	59,09
Moonen	Diemen 2	33,75	6	1	2	17,78	20,74	66,67	77,78
van Meteren	Diemen 1	75,5	12	7	11	15,89	25,17	40,00	63,33
	Diemen	109,25	18	8	13	16,48	23,80	46,15	66,67
Brom	Hilversum 1	73	19	0	14	26,03	26,03	57,58	57,58
Dornhof	Hilversum Zuid	77,5	13	17	0	16,77	38,71	43,33	100,00
Duindand	Hilversum Kerkelende West	30	10	1	1	33,33	36,67	83,33	91,67
Duyster	Hilversum 6	68,75	2	0	27	2,91	2,91	6,90	6,90
Dwars	Hilversum Kleine Drift	118,75	9	20	11	7,58	24,42	22,50	72,50
Jelles	Hilversum 2	30	5	1	14	16,67	20,00	25,00	30,00
Malsch	Hilversum 5	108	10	2	9	9,26	11,11	47,62	57,14
van der Poel	Hilversum Noord Oost	208,75	26	6	0	12,46	15,33	81,25	100,00
Vermeule	Hilversum Noord	89	33	0	4	37,08	37,08	89,19	89,19
	Hilversum	803,75	127	47	80	15,80	21,65	50,00	68,50
van Slipraan	Hollandse Rading	60	9	5	2	15,00	23,33	56,25	87,50
Leurs	Bijvanck	102,5	9	1	20	8,78	9,76	30,00	33,33
Proost	Huizen 1b	118,75	3	0	1	2,53	2,53	75,00	75,00
Rijnsbuger	Huizen 5	186,25	15	2	12	8,05	9,13	51,72	58,62
van Amstel	Huizen 2	49,25	1	0	6	2,03	2,03	14,29	14,29
Weel	Huizen 4	151,25	7	8	1	4,63	9,92	43,75	93,75
	Huizen	608	35	11	40	5,76	7,57	40,70	53,49
Buithuis	Kortenhoef 1	154,25	4	0	15	2,59	2,59	21,05	21,05
Nipshagen	Loosdrecht 1	5	0	2	3	0,00	40,00	0,00	40,00
	Kortenhoef	159,25	4	2	18	2,51	3,77	16,67	25,00
Pel	Weesp Aetsveld	55	5	0	15	9,09	9,09	25,00	25,00
van der Poel	Weesp Hogewey	162,5	17	9	24	10,46	16,00	34,00	52,00
van der Poel	Weesp Klomp	18	2	0	6	11,11	11,11	25,00	25,00
	Weesp	235,5	24	9	45	10,19	14,01	30,77	42,31
Totaal:		2922,5	256	97	262	8,76	12,08	41,63	57,40

sen van play back-geluiden toegeschreven kunnen worden, maar ook een reëel fenomeen zijn. Het oostelijk deel van Laren en het noordelijk deel van Eemnes zijn beide geteld door Gert Bieshaar (lof voor zo'n inzet!). Eemnes heeft een hoge dichtheid (tussen 14 en 23 paar per 100 ha), terwijl Gert in Laren niet verder kwam dan tussen de 4,4 en 5,3 paar per 100 ha. Het gaat in Eemnes om 86,5 ha en in Laren om 113,25 ha, dus qua grootte zijn beide gebieden goed vergelijkbaar. Eksters foerageren erg graag op grazige gazons en zijn in ge-

bieden met veel bomen zo goed als afwezig. Wellicht voldoet Eemnes met zijn omgeving van weilanden veel beter aan deze eisen dan het dicht beboomde Laren? Of zou de aan- of afwezigheid van grotere roofvogels (havik) er iets mee te maken hebben?

Vragen als deze nodigen uit tot nader onderzoek. Het zou geweldig zijn als iemand die uitdaging zou willen oppakken. Het constateren van verschillen in dichtheid is een ding, de oorzaken ervan verklaren zou het hui-

dige onderzoek pas echt waardevol maken.

Ten slotte wil ik alle deelnemers van harte bedanken voor hun inzet. Zij hebben gemaakt dat dit project een succes is geworden! Mij bereikten talloze enthousiaste reacties. Een aantal deelnemers gaf zelfs aan dat zij onder het motto "Ik weet nu hoe het moet" het nog wel een keer zouden willen herhalen. Het heeft mij het idee gegeven dat het primaire doel van het "Vogel van het Jaar"-project - het bevorderen van het kijken naar vogels - in 2002 gehaald is.

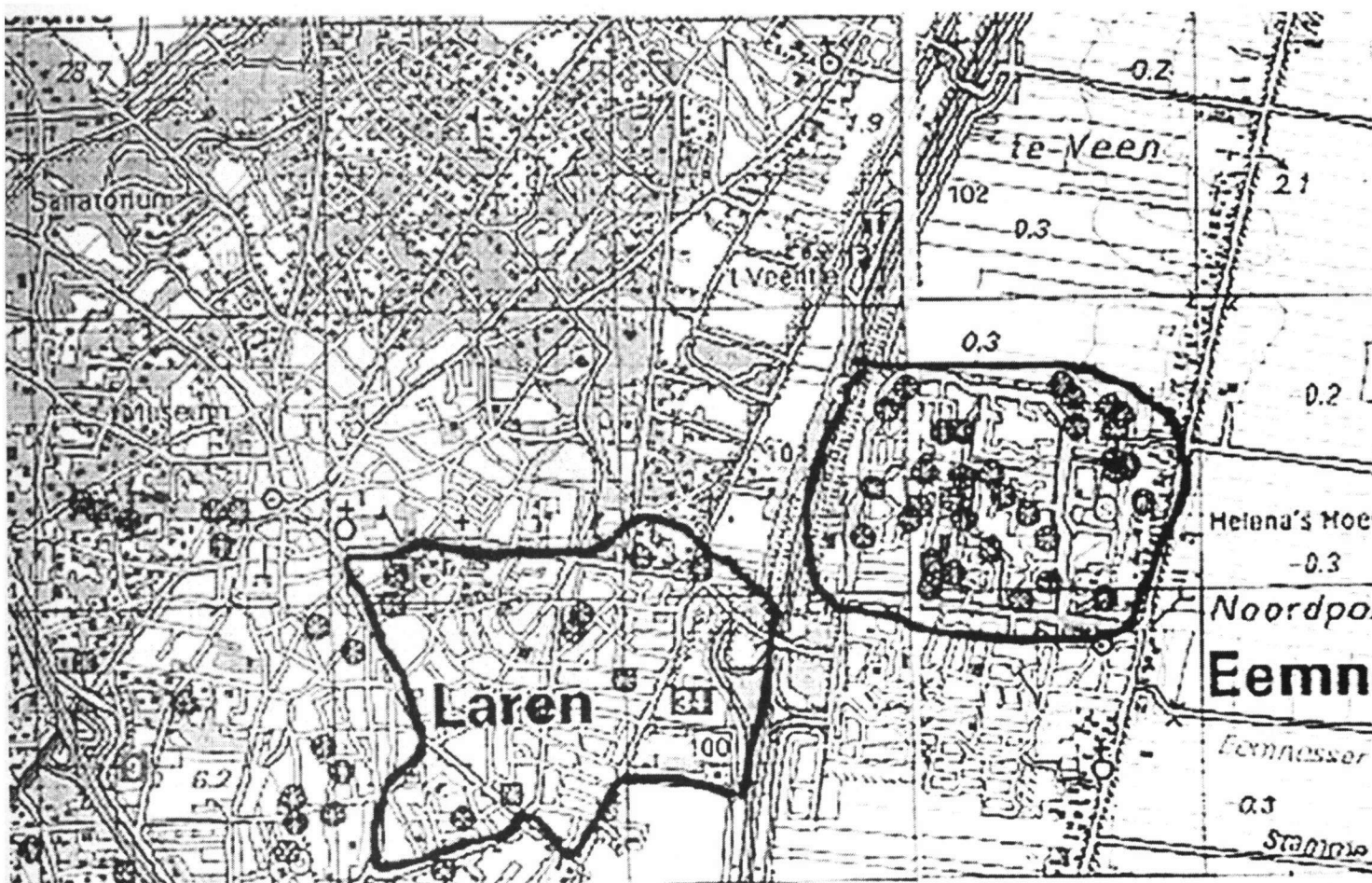

Fig. 1 Eksternesten in Eemnes en Laren. De door Gert Bieshaar getelde gebieden zijn omlijnd.